

1. Hrvatski i slovenski: prikaz proučavanja međusobnih odnosa

Vesna Požgaj Hadži, Tatjana Balažić Bulc

Kontrastivna proučavanja, koja je kao kontrastivnu analizu početkom 50-ih godina 20. st. pokrenuo Weinreich (1953), svoj su procvat doživjela kao analiza pogrešaka u 60-im i 70-im godinama 20. st. Glavna ideja kontrastivne analize u prvoj fazi bila je prognoziranje, a kasnije i dijagnosticiranje jezičnih pogrešaka, odnosno interferencija do kojih u stranome jeziku dolazi zbog utjecaja prvoga jezika.¹ Istraživanja pogrešaka (pod kojima se podrazumijeva svako odstupanje od norme standardnoga jezika) i različite klasifikacije pogrešaka pokazuju da one osim interferencije mogu imati i druge izvore (Požgaj Hadži, 2002; Pirih Svetina, 2005). Premda je 70-ih godina 20. st. nastao niz istraživanja različitih jezičnih kontakata, metodologija kontrastivne analize doživjela je mnoge kritike. One su se prije svega odnosile na premale i/ili previše heterogene korpuse, nespretno definirane i klasificirane pogreške koje su često bile prikazane izvan svakoga konteksta (v. npr. Granger, ur., 1998; Gilquin, 2000/2001), a najproblematičnije je bilo zaključivanje na temelju jezičnoga osjećaja istraživača. Razvojem korpusne lingvistike i jezičnih tehnologija krajem 80-ih i početkom 90-ih godina prošloga stoljeća ponovno se budi interes za kontrastivna proučavanja budući da korpusi nude nov i širi pogled na jezik i njegovu upotrebu. Na taj su način rezultati kontrastivnih proučavanja i dalje značajni u sklopu primijenjene lingvistike, a naročito u učenju/poučavanju srodnih jezika.² Poznato je da je učenje srodnih jezika lakše, naročito u početnim fazama, jer srodnost takoreći omogućuje komunikaciju odmah, ali teže u kasnijim fazama, kada se otklanjaju interferencijske pogreške koje nastaju zbog razlika u sustavima jezika u kontaktu. Naime, interferencije koje su posljedica kontakta srodnih jezika intenzivnije su i dublje; teško ih je ispravljati i ako im se u učenju/poučavanju jezika ne posvećuje dovoljno pozornosti, ostaju i trajne, posebice na fonetskoj razini (tzv. fosilizacija). Upravo pri predusretanju i otklanjanju interferencijskih pogrešaka pomažu rezultati kontrastivnih proučavanja jezika u kontaktu.

1 U monografiji u skladu s današnjom tradicijom u kroatistici i slovenistici koristimo se terminima jezik prvi (J1) za materinski jezik, jezik drugi (J2) i jezik strani (JS). Jezik prvi je jezik koji čovjek uči/nauči najprije i koji mu načelno daje prvi, odnosno osnovni identitet. Jezik drugi, također i jezik okoline, onaj je jezik koji čovjek uči/nauči uz prvi ili poslije njega formalno i/ili neformalno, prije svega iz okoline u kojoj živi. Jezik strani neprvi je jezik koji pojedinac uči/nauči u školi i koji u određenoj državi ima status stranog jezika (sažeto prema Ferbežar, 1999).

2 Termine srodni/nesrodni jezici uvela je u početnim fazama kontrastivnih proučavanja A. Menac (1973). Ovdje ih koristimo isključivo u pragmatičke svrhe.

Namjera je ovoga poglavlja prikazati proučavanja hrvatskoga³ i slovenskoga jezika, koja su od 60-ih godina do kraja prošloga stoljeća bila obilježena kontrastivnim pristupom, a u 21. stoljeću proširuju se sociolingvističkim i korpusnim temama. Budući da ta proučavanja igraju značajnu ulogu u učenju/poučavanju jezika, posebice srodnih, u nastavku pogledajmo i njihove primijenjene rezultate koji pridonose uspješnijoj nastavi ne samo hrvatskoga i slovenskoga jezika kao stranih već i drugih slavenskih jezika.

1.1. Kontrastivna proučavanja

1.1.1. Hrvatski i slovenski u kontaktu sa stranim jezicima

Kontrastivna lingvistika u svojim prvim desetljećima u Sloveniji nije doživjela veći interes (postaje aktualnom tek krajem 80-ih g. 20. st.), dok u Hrvatskoj ima bogatu tradiciju. Proučavanja hrvatskoga (hrvatskosrpskoga) i stranih jezika započela su pod vodstvom profesora R. Filipovića 60-ih godina 20. st. u sklopu različitih projekata današnjega Zavoda za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (v. poglavlje 2). U sklopu tih projekata nastala je bogata teorijska, stručna i pedagoška literatura (bibliografiju v. u Moguš, ur., 1990), koja je unaprijedila nastavu stranih jezika. Sinteza kontrastivnih proučavanja jezičnih kontakata predstavljaju zbornici (Filipović, ur., 1985; Filipović i Bratanić, ur., 1990; Ivir i Kalogjera, ur., 1991) u kojima se autori bave sinkronijskim i dijakronijskim proučavanjima na svim razinama (fonetsko-fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj, leksikološkoj, frazeološkoj, pragmatičkoj, sociolingvističkoj itd.). Kada je pak riječ o fonetsko-fonološkoj razini, treba spomenuti Zagrebačku fonetsku školu u sklopu koje se autori (P. Guberina, I. Škarić, B. Vuletić, M. Pozojević-Trivanović, D. Horga, V. Josipović, N. Desnica-Žerjavić i dr.), i teorijski i eksperimentalno, bave sustavima fonetskih pogrešaka stranih jezika u odnosu na hrvatski jezik (više o tome u Požgaj Hadži, 2002). Za našu je temu zanimljiva činjenica da se već 1969. naglašava važnost višejezičnih prevodilačkih korpusa u kontrastivnim istraživanjima (v. Filipović, 1969). Kontrastivna proučavanja hrvatskoga i stranih jezika početkom 90-ih godina 20. st. bave se kontrastivnim opisima hrvatskoga i drugih jezika na svim jezičnim razinama (kontrastivna fonetika, odnosno fonologija, kontrastivna morfologija, sintaksa, tvorba riječi, leksikologija, frazeologija itd.), a njihov je rezultat izrada tematskih priručnika i rječnika. Potonjoj grupi pripadaju i *Mali frazeološki rječnici* (izašlo je 14

3 Govoreći o hrvatskome jeziku mislimo pritom i na nazive jezika koji su se upotrebljavali do 90-ih godina prošloga stoljeća, dakle hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski, hrvatski-srpski jezik i sl.

svezaka), kojima su obuhvaćeni i neki jezici koji se kontrastivno ne proučavaju (ukrajinski, češki, slovački, poljski, slovenski itd.).

Kao što smo vidjeli, kontrastivna proučavanja hrvatskoga i stranih jezika od 60-ih do 90-ih godina 20. st. vežu se uz tri glavne teme: kontrastivne analize, jezike u kontaktu i seriju malih frazeoloških rječnika hrvatskoga i stranih jezika. Od 90-ih godina 20. st. ona ustupaju mjesto, prije svega, radu na korpusu hrvatskoga jezika (Moguš i dr., 1999) i drugim temama, kao što su kontrastivne gramatike (hrvatska i francuska), hrvatsko-njemačke lingvističke veze, hrvatsko-slovenski paralelni korpus, semantička polja i sintaksa i dr.⁴

1.1.2. Hrvatski i slovenski

Iako se slovenski autori direktno ne pozivaju na kontrastivne projekte zagrebačkoga Zavoda za lingvistiku, u 70-im godinama 20. st. pojavljuju se prvi radovi koji se bave (srpsko)hrvatsko-slovenskom kontrastivnošću. Sve do sredine 80-ih godina većina se autora (npr. V. Kalenić, J. Dular, J. Rotar i dr.) bavila kontrastivnim analizama između (srpsko)hrvatskoga i slovenskoga jezika na različitim jezičnim razinama, tj. utvrđivanjem sličnosti i razlika između jezičnih sustava u kontaktu te upozoravanjem na eventualne pogreške Slovenaca koji govore (srpsko)hrvatski i obrnuto (detaljnije o kontrastivnim raspravama u Požgaj Hadži, 2002. i u poglavlju 3).

Od sredine 80-ih godina istraživanja (srpsko)hrvatskoga i slovenskoga jezika uzimala su u obzir ne samo lingvističku već i primijenjenu (pedagošku) vrijednost; zato su kontrastivni projekti hrvatskoga i slovenskoga jezika u sklopu Znanstvenoga instituta ljubljanskoga Filozofskog fakulteta počeli uključivati i analizu pogrešaka te izradu didaktičkih izvora, npr. kontrastivne udžbenike, vježbenice, priručnike itd. Najprije su, prema vrstama riječi, klasificirane najfrekventnije morfološko-sintaktičke i leksičke pogreške studenata hrvatskoga jezika kojima je slovenski prvi jezik te su za njih predložene metode njihova ispravljanja i otklanjanja (Požgaj Hadži, 1987/88, 1990a). U drugome dijelu projekta, nakon kontrastivnoga proučavanja i eksperimentalnoga istraživanja fonetsko-fonoloških sustava hrvatskoga i slovenskoga jezika i govora, uspostavljene su empirijski registrirane sustavne pogreške; pomoću sastavljenih snimljenih vježbi provedena je korekcija pogrešaka prema artikulacijskoj i verbotonalnoj metodi te uspoređena uspješnost korekcije pogrešaka u obje metode (Požgaj Hadži, 2002).

Kontrastivna proučavanja hrvatskoga i slovenskoga jezika od sredine 90-ih godina 20. st. bila su usmjerena na neka od otvorenih i neriješenih pitanja vezanih

4 V. www.ffzg.hr/zzl (citirano 5. listopada 2011). Stranica, nažalost, nije obnovljena od 2005. godine

za hrvatski jezik kao strani. Budući da se hrvatskome jeziku kao stranome tada posvećivalo nedovoljno pozornosti u matičnim kroatistikama i hrvatskome društvu uopće, nije postojao koncept sustavnoga predstavljanja hrvatskoga u svijetu, što su najviše »osjetili« lektori hrvatskoga jezika, književnosti i kulture na stranim slavistikama.⁵ Zato je većina radova koja je nastala u sklopu projekta *Kontrastivni komunikacijski sustavi učenja slovenskoga te susjednih jezika (hrvatskoga, njemačkoga, talijanskoga, mađarskoga)* rezultat dugogodišnjega pedagoškog iskustva i potreba u učenju/poučavanju hrvatskoga jezika kao stranoga. Bavili smo se ovim temama: a) hrvatsko-slovenskom kontrastivnom problematikom (v. poglavlja 4, 5 i 8); b) problemom predstavljanja hrvatske i slovenske kulture na stranim slavistikama i seminarima za strane slaviste (misli se prije svega na Seminar slovenskega jezika, literature in kulture koji se održava u Ljubljani te Zagrebačku slavističku školu koja se održava u Dubrovniku). Također se pokušalo odgovoriti na pitanja koje kulturološke sadržaje uključuju i koje bi trebali uključivati udžbenici hrvatskoga jezika kao stranoga, kako strani studenti reagiraju na »patriotski pristup« i na neke njima neprihvatljive stereotipe (Požgaj Hadži i Pirih Svetina, 2002; Benjak i Požgaj Hadži, 2005; Požgaj Hadži i dr., 2007); c) metodičko/didaktičkim problemima učenja/poučavanja hrvatskoga jezika kao stranoga, spomenimo npr. istraživanje među lektorima hrvatskoga jezika na stranim sveučilištima o njihovom obrazovnom i stručnom profilu, primjerenosti opisa hrvatskoga jezičnog sustava za strance te o didaktičkim izvorima (Požgaj Hadži i dr., 2007); i d) znanstvenim opusom V. Kalenića, profesora na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Ljubljani, koji se prvi sustavnije počeo baviti kontrastivnom problematikom hrvatskoga i slovenskoga jezika i o kojem će biti više riječi u poglavljima 2. i 3. Nekoliko istraživanja bavi se i pogreškama govornika srpskoga i hrvatskoga jezika u učenju slovenskoga kao stranoga jezika (v. npr. Balažić Bulc, 2004. i poglavlje 13).

1.2. Sociolingvistički pristup u kontrastivnim proučavanjima

Kao što smo vidjeli, dosadašnja istraživanja hrvatskoga i slovenskoga jezika u kontaktu bavila su se uglavnom kontrastivnim analizama, koje su u sklopu suvremenih sociolingvističkih teorija nedovoljne i nepotpune. Zbog toga smo u istraživanja stranoga akcenta hrvatskoga i slovenskoga jezika u kontaktu (pod kojim podrazumijevamo nemogućnost potpunoga vladanja stranim jezikom, počevši od fonetske do drugih jezičnih razina, v. Desnica-Žerjavić, 2006) uključili

5 U novome tisućljeću mnogi su pomaci u vezi s hrvatskim jezikom kao stranim/drugim. Tako je 2005. godine počela serija skupova o hrvatskome jeziku kao drugom i stranom jeziku – HIDIS I (Gulešić-Machata i dr., 2006), objavljene su monografije o toj temi (Jelaska i dr., 2005; Požgaj Hadži i dr., 2007), pokrenut časopis *Labor*, uz *Croaticum* osnovani su i drugi centri za učenje hrvatskoga jezika, npr. Riječka kroatistička škola, Centar za hrvatske studije u svijetu u Splitu itd. (više o tome v. www.croatiana.org; citirano 22. 2. 2011).

sociolingvistički pristup koji omogućuje ostvarivanje interkulturalne komunikacijske kompetencije u učenju/poučavanju prvoga i stranoga jezika te ukazuje na mogućnosti svladavanja predrasuda i stereotipa radi boljšega upoznavanja i prihvaćanja drugoga i drukčijega (Benjak i Požgaj Hadži, ur., 2005). Prema tome nekadašnja kontrastivna proučavanja hrvatskoga i slovenskoga jezika posljednjih desetljeća proširena su sociolingvističkim temama, i to dvojako: a) u sklopu projekata Znanstvenoga instituta Filozofskoga fakulteta u Ljubljani (projekt 2009–2014. *Slovenski jezik – bazične, kontrastivne in aplikativne raziskave*); te b) u sklopu različitih bilateralnih projekata između Slovenije i Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije te Crne Gore. Kao rezultat tih projekata objavljena je monografija *Med politiko in stvarnostjo. Jezikovna situacija v novonastalih državah bivše Jugoslavije* (Požgaj Hadži i dr., ur., 2009a), u kojoj su predstavljene jezične situacije te odnos prema vlastitom i stranim/drugim jezicima u novonastalim državama bivše Jugoslavije.

U sklopu sociolingvističkih kontrastivnih proučavanja istraživali smo i toleranciju prema govornicima slovenskoga i hrvatskoga kao stranih jezika od strane govornika prvoga jezika (Požgaj Hadži i Balažić Bulc, 2005; Požgaj Hadži i dr., 2006) te stereotipne stavove o govornicima stranih jezika u slovenskome društvu, s posebnim osvrtom na govornike jezika bivše zajedničke države (Balažić Bulc i Požgaj Hadži, 2009; Balažić Bulc, 2009b).

1.3. Korpusna proučavanja

U dva posljednja desetljeća razvoj novih jezičnih tehnologija ponovo budi interes za kontrastivna proučavanja. Suvremena kontrastivna analiza donosi nekoliko metodoloških promjena. Prva veća promjena odražava se na razini kontrastiranja jezika. Naime, za razliku od starije metode koja je kontrastirala dva različita jezika, odnosno dva jezična sustava u kontaktu, suvremena kontrastivna analiza usvajanja jezika kontrastira dvije jezične varijante (Granger, 1996), dakle jezik govornika prvoga i stranoga jezika u određenoj situaciji, odnosno u određenome kontekstu. Drugu veću promjenu donosi korpus. Dok su u prošlosti korpus sastavljali metajezični stavovi, jezik u primjeni (razumijevanje i produkcija) te jezični osjećaj istraživača, kontrastivna analiza usvajanja jezika temelji se na korpusnoj lingvistici. Prema tome jezični opisi nastaju na osnovi opsežnih elektroničkih korpusa koji donose ključnu informaciju, a to je frekvencija pojavljivanja pojedinoga jezičnog elementa. Na taj način omogućeno je sustavnije i detaljnije proučavanje mnogo većega uzorka jezika u primjeni. Korpusna analiza također nudi informacije o previsokoj (engl. *overuse*), prenisokoj (engl. *underuse*) ili pogrešnoj upotrebi određenoga

jezičnog elementa (Leech, 1998) prema kojima se može evidentirati jezični prijenos iz prvoga jezika na strani, ali i strategija izbjegavanja. Činjenica je, naime, da govornici stranoga jezika, usporedivši ih s govornicima prvoga jezika, izbjegavaju određene, obično manje poznate jezične elemente i zamjenjuju ih poznatijima, pa prema tome strategija izbjegavanja ne dovodi do pogrešaka, već do preniske, odnosno previsoke frekvencije određenih jezičnih elemenata (Granger, ur., 1998). Time se otvara sasvim novo poglavlje u proučavanju učenja/poučavanja stranoga jezika. Drugim riječima, više se ne bavimo pitanjem gdje je učenik pogriješio, već je u prvome planu pitanje što je pravilno napravio.

Kontrastivna proučavanja usvajanja jezika temelje se na korpusima usvajanja jezika. Oni pripadaju posebnoj grupi specijaliziranih korpusa koji predstavljaju jezik u točno određenoj primjeni (Gorjanc, 2005). Granger (2002) ih definira kao računalne zbirke autentičnih tekstova na stranome jeziku sakupljene prema točno određenim kriterijima i za određenu namjenu. Te su zbirke označene prema važećim standardima i s homogenim oznakama te sačuvane u izvornu obliku s podacima o autoru i okolnostima nastanka teksta.

Već smo spomenuli da su se u slovensko-hrvatskome jezičnom kontaktu pitanjima važnosti korpusa kao računalne zbirke tekstova 2000. godine bavili Požgaj Hadži i Tadić (v. poglavlje 5). Prikazali su nacrt izrade slovensko-hrvatskoga paralelnog korpusa koji bi uvelike pridonio kontrastivnim istraživanjima, a dobro bi došao i prevoditeljima te leksikografima. Korpus, nažalost, nije završen, pa tako ni dostupan.

Prvi korpus usvajanja hrvatskoga jezika u Sloveniji napravljen je 2008. u sklopu doktorske disertacije *Raba in funkcija konektorjev v jezikoslovnem diskurzu na primeru slovenščine in hrvaščine kot prvega in tujega jezika* (Balažić Bulc, 2008), a sastoji se od seminarskih radova studenata studijske grupe Hrvatski, srpski i makedonski jezik s književnostima (danas se grupa zove Južnoslavenski studiji) Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Ljubljani i četiriju kontrolnih korpusa. Dva kontrolna korpusa specijalizirani su korpusi seminarskih radova studenata slovenskoga i hrvatskoga kao prvih jezika, tj. neprofesionalnih autora tekstova, dok su druga dva korpusa specijalizirani korpusi lingvističkih znanstvenih članaka objavljenih u časopisima *Jezik in slovstvo* (godišta 2000–2005) te *Govor* (godišta 2000–2004), tj. profesionalnih autora tekstova. Kontrastiranje korpusa hrvatskoga kao prvoga i stranoga jezika neprofesionalnih autora tekstova pokazalo je razlike u upotrebi konektora (tj. tipičnih izraza koji u tekstu eksplicitno izražavaju veze među manjim segmentima teksta /izjavama/ ili uspostavljaju organizacijsku strukturu teksta) u smislu preniske, previsoke ili pogrešne upotrebe određenoga konektora. Tako je

korpusna analiza npr. pokazala da se pod utjecajem strategije izbjegavanja suprotni konektor *međutim* u hrvatskome kao stranome jeziku kompenzira suprotnim konektorom *ali*, mnogo je frekventnija i upotreba objasnidbenoga konektora *tako*, a kao pogrešan oblik javlja se suprotni konektor *pa* umjesto hrvatskoga suprotnog konektora *a*.

Korpusno kontrastiranje tekstova profesionalnih i neprofesionalnih autora tekstova potvrdilo je nedoumice o prikladnosti uspoređivanja tekstova neprofesionalnih autora na prvome jeziku s tekstovima neprofesionalnih autora na stranome jeziku, budući da se potonji tek osposobljavaju za uspješnu komunikaciju u budućoj diskursnoj zajednici, pa tako (još) ne vladaju svim karakteristikama određenoga žanra. Korpusna je analiza npr. pokazala mnogo nižu upotrebu objasnidbenoga konektora *tj.* u neprofesionalnome korpusu hrvatskoga kao prvoga jezika i mnogo višu upotrebu zaključnoga konektora *stoga* u oba neprofesionalna korpusa.

Korpus usvajanja jezika zajedno s kontrolnim korpusima dakle omogućuje uvid u jezični stil određene jezične diskurzivne zajednice i određenoga žanra. S druge strane, omogućuje i longitudinalno praćenje usvajanja jezika samo jednoga autora teksta, a to znači i praćenje usvajanja određenoga žanra. Na taj način može i sam autor tekstova/učenik aktivno pratiti vlastiti napredak u učenju stranoga jezika, a istovremeno i mnogo brže doći do povratnih informacija o vlastitome radu koje, posebice na akademskoj razini često nedostaju.

1.4. Primjena kontrastivnih proučavanja hrvatskoga i slovenskoga

Srodnost dvaju jezika uvjetuje kontrastivni pristup u učenju/poučavanju jezika. To je zapravo jedini način koji omogućuje svjesno ispravljanje interferencijskih pogrešaka na svim jezičnim razinama. U komunikacijsko-kontrastivnome pristupu pozornost se posvećuje jezičnim djelatnostima, a cjelokupno jezično gradivo opisuje se u kontrastivnim tablicama u kojima se strani jezik – hrvatski uspoređuje s prvim – slovenskim (v. poglavlje 17). U nastavku poglavlja pogledajmo neke od primijenjenih rezultata kontrastivno-sociolingvističko-korpusnih proučavanja hrvatskoga i slovenskoga na fakultetskoj i osnovnoškolskoj razini te u slovenskome društvu.

1.4.1. Fakultetska razina

Konkretni rezultat prvoga dijela hrvatsko-slovenskoga kontrastivnog projekta bio je prvi kontrastivni udžbenik za fakultetsku razinu *Vježbe iz hrvatskog ili srpskog jezika I* (Požgaj Hadži, 1990b), u kojem su kontrastivno odabrani i obrađeni

prije svega oni jezični problemi koji Slovincima čine teškoće zbog interferencije prvoga, slovenskoga jezika (u udžbeniku nisu obrađeni svi padeži, već oni koji se razlikuju, kao npr. akuzativ jednine, genitiv množine, vokativ itd.). Udžbenik se uglavnom bavi morfološko-sintaktičkom i leksičkom razinom, a izostavljena je bila kompliciranija fonetsko-fonološka razina, kojom smo se bavili u drugome dijelu hrvatsko-slovenskoga kontrastivnog projekta čiji su rezultati objavljeni u monografiji *Hrvaščina in slovenščina v stiku/Hrvatski i slovenski u kontaktu* (Požgaj Hadži, 2002) sa CD-om na kojem se nalazi primijenjeni dio, tj. metodički modeli. U njoj se odgovara na pitanje kako govornici slovenskoga kao prvoga jezika govore hrvatski kao strani jezik.

Godine 2011. objavljeno je drugo izdanje udžbenika *Hrvatski jezik 1* (Požgaj Hadži, ²2011), koji je namijenjen prije svega studentima južne slavistike Filozofskoga fakulteta u Ljubljani – ta je činjenica uvjetovala njegov kontrastivni koncept. Udžbenik može biti zanimljiv i studentima hrvatskoga jezika na stranim sveučilištima te svima onima koje zanima fonetsko-fonološka razina hrvatskoga jezika.

Proučavanje hrvatsko-slovenskoga jezičnoga kontakta na temelju korpusa usvajanja jezika objavljeno je u monografiji *Torej, namreč, zato ... o konektorjih* (Balažić Bulc, 2009a).

1.4.2. Osnovnoškolska razina

Posljednje desetljeće 20. st. bilo je u Sloveniji obilježeno velikom kurikulumom reformom osnovnoškolskoga sustava (v. poglavlje 14). Osim komunikacijskoga pristupa učenju/poučavanju slovenskoga jezika novina je kurikularne reforme velik broj izbornih predmeta, npr. u trećem trogodištu devetogodišnje osnovne škole oko 100. Među njima nalazi se i hrvatski, srpski te makedonski jezik kao izborni predmeti u 7, 8. i 9. razredu, čiji su programi prihvaćeni 2000. (hrvatski), odnosno 2007. godine (srpski i makedonski).⁶ U pisanju programa koristili smo se rezultatima dosadašnjih proučavanja hrvatskoga i slovenskoga jezika. Osim što su programi (v. poglavlje 16) utemeljeni na suvremenim teorijama (od teorije interkulturalizma do teorije o učenju/poučavanju stranoga jezika), učenje/poučavanje hrvatskoga (i srpskoga i makedonskoga) jezika utemeljeno je na komunikacijsko-kontrastivnome pristupu u kojem se posebna pozornost posvećuje razlikama u sustavima dvaju srodnih jezika. Da bi ti jezici što prije zaživjeli u slovenskim osnovnim školama, trebaju kontrastivni udžbenici, vježbenice, priručnici itd. u kojima ćemo iskoristiti

6 Programi su dostupni na stranicama slovenskog ministarstva za školstvo i sport: http://www.mss.gov.si/si/solstvo/osnovnosolsko_izobrazevanje/program_osnovne_sole/izborni_predmeti_v_devetletni_osnovni_soli/ (citirano 22. 2. 2011).

sličnosti najrodnijih jezika, polazeći od poznatoga k nepoznatom, i puno pozornosti posvetiti interferencijskim pogreškama (primjer nastavne jedinice iz budućega udžbenika, radnih listova i priručnika za učitelje v. u Požgaj Hadži i Benjak, 2003). Svjesni smo također da bez stručnoga obrazovanja učitelja neće biti uspješne nastave jezika; zato smo i u koncipiranju programa za učitelje također upotrijebili rezultate proučavanja hrvatskoga i slovenskoga jezika.

1.4.3. Hrvatski u slovenskome društvu

Raspadom Jugoslavije u Sloveniji se promijenio odnos prema bivšem srpskohrvatskome jeziku. Iako u slovenskome društvu hrvatski i srpski postaju stranim jezicima, a na tom su putu i bosanski i crnogorski (v. Požgaj Hadži i dr., 2009b), ipak se sve više javlja potreba za znanjem tih jezika. Zato je porastao interes za ispite iz znanja hrvatskoga i srpskoga jezika, koje smo prilagodili novim potrebama. Ispit je napravljen prema evropskim standardima znanja, polaže se zbog srodnosti jezika samo na visokoj razini, tj. prema razinama Vijeća Europe, razina C1 (više o tome v. Požgaj Hadži i Balažić Bulc, 2004). Rezultate kontrastivno-sociolingvističkih i korpusnih proučavanja hrvatskoga i slovenskoga jezika koristimo također za pripremu ispita iz znanja jezika, programa te didaktičkih izvora raznovrsnih seminara (npr. za prevoditelje, ispite za sudske tumače, ispite iz znanja hrvatskoga i srpskoga kao stranih jezika itd.).

Budući da su govornici srodnih jezika manje svjesni razlika među sobom, smatramo da će kontrastivne analize i dalje imati značajnu primijenjenu ulogu. Kao što smo vidjeli, u učenju/poučavanju srodnih jezika kombinirani kontrastivno-sociolingvistički pristup, koji se temelji na proučavanjima korpusa usvajanja jezika, zapravo je jedini način koji omogućuje svjesno predusretanje i otklanjanje »najtvrdokornijih« tipova pogrešaka na svim jezičnim razinama, čak i onoj najvišoj i najsloženijoj, tj. razini teksta, te daje uvid u diskurzivnu kompetenciju učenika. Teorijski rezultati dosadašnjih i budućih kontrastivno-sociolingvističko-korpusnih proučavanja hrvatskoga i slovenskoga jezika očitovali bi se u kontrastivnim opisima pojedinih jezičnih problema koji bi poslužili kao osnova za hrvatsko-slovensku kontrastivnu gramatiku; primijenjeni rezultati mogli bi se iskoristiti u pisanju didaktičkih izvora od osnovnoškolske do fakultetske razine te u učenju/poučavanju slovenskoga jezika kao stranoga kod studenata kojima je prvi jezik neki od slavenskih jezika.